

DAUGIABRIAUNIO ONUTĖS KRISTALO SPALVOS

ONOS ZINKEVIČIŪTĖS-KONDRATIENĖS (1931 09 25–2020 09 14)
90-AJAM GIMTADIENIUI PAMINĖTI

A

B

Onutė jaunystėje (A) ir brandžiame amžiuje (B). L. Kondrato asmeninio archyvo nuotraukos
Onutė in youth (A) and mature age (B)

„Su paukščiais išskrido...“ – taip šiltai dr. Dalia Kisielienė „Geologijos akiračiuose“ (2020, nr. 3–4) prisiminė mūsų Onutę, dar spėjus ją apdovanoti „Auksiniu geologų plaktuku“. Pasinėrusi į tarpledynmečių nuogulų sporų ir žiedadulkių tyrimus, įkalusi atraminius Lietuvos kvartero stratigrafijos ir paleogeografijos pastato stulpus, ji, pakėlus akis nuo mikroskopo, buvo lygiai tiksliai ir dėmesinga savo kolegoms ir visai savo gyvenimo padangei.

Kartu su Onutės dukra Viktorija bei Tėvynės sąjungos – Lietuvos krikščionių demokratų (TS-LKD) partijos Karoliniškių skyriaus pirmininke Rūta Kiršiene norime pratęsti D. Kisielienės mintis...

Visą gyvenimą Onutės elgesį „vairavo“ įgimtas jautrumas tiesai – *teisybės genas*, paveldėtas iš tėvo Petro ir didžiausio šeimos autoriteto – mamos Marijonos, kurie, be Onutės, užaugino dar du sūnus – Stanislovą ir Zigmą – žymųjį Lietuvos kalbininką ir didį patriotą. Jos atmintyje įsirėžė baisūs pokario metai ir nevaikiškos patirtys – kratos namuose, ieškant partizanų, ir pusbrolio Vytauto slapstymas 1949-aisiais, sukūrenti Zinkevičių bajoriškos kilmės dokumentai su giminės herbu ir antspaudu... Apie visa tai skaitome Kęstučio Česnavičiaus straipsnyje spausdintame knygoje „Portretai. Ukmergės krašto žmonės“.

Šie prisiminimai neišdilo ir atvykus studijuoti į Vilnių, tad nenuostabu, kad antrakursė

Onutė savo simpatijai Alfonsui pateikė ultimatumą, – jeigu nori draugauti, turi pasitraukti iš komsorgo pareigų.

Prisimenu pirmuosius mūsų, dar tik aspirantų, žingsnius Geologijos ir geografijos institute (GGI) T. Kosciuškos gatvėje Vilniuje. Taip pat vieną epizodą, kai susirinkime, dalyvaujant Centro komiteto instruktoriui Lionginui Šepečiui, turėjo būti pasmerktas GGI direktoriaus pavaduotojas Stasys Tarvydas, kuris skaitydamas paskaitą apie lietuvių kalbos grožį 1-oje gimnazijoje esą pasakęs, jog miesto autobusuose iš kontrolierių tik ir girdime: *dvadcat kopeek* (liet. *dvidešimt kapeikų*). Gindama jį, Onutė emociškai papasakojo, kaip konflikto su kontroliere metu iš jos išgirdo: *nie vy, a my vas zavojevali* (liet. *ne jūs, o mes jus užkariavome*).

Ilgametis Geologijos instituto direktorius akademikas Algimantas Grigelis prisimena aštrų Onutės protą, stiprų charakterį ir atkaklumą ginant savo tiesą įvairiuose disputuose. Kaip mokslininkė, Onutė buvo reikli ir sau, ir kitiems, o santykiuose su kolegomis, tų pačių kvartero dirvonų arėjais, buvo principinga. Iki šiol skamba ausyse – Butėnai, Merkinė, Snaigupėlė, Medininkai... Bičiuliams ir kolegoms, visiems, kas tik koku klausimu kreipdavosi, ji nuoširdžiai, negailėdama laiko padėdavo. Pavyzdžiui, savo mokinę Dalią konsultuodavo taip išsamiai, kad jos pasigedę kolegos sakydavo: „Jeigu „pražūsi“, iškvišime telefonu.“

Rimtos pagalbos esu sulaukęs ir aš, kai norėjau nustatyti smegduobių amžių. Tą galėjo pasakyti tik jose aptiktų durpių žiedadulkių spektrai. Apie tarpledynmečiu vykusį karstinį procesą kartu esame parašę straipsnį („Geografijos metraštis“, 1958 m.). Ne kartą kreipiausi ir prašydamas ištirti medaus kokybę. Vieną jos ranka rašytą lapelį išsaugojau iki šiol. Jame – nustatytų žiedadulkių sąrašas ir išvada: „Dobilų medus, sunėštas pirmoje vasaros pusėje, turtingas žiedadulkių. Medus labai švarus, be priemaišų. Medus geras!“

Onutei buvo svarbi mokslinio darbo etika, neatsitiktinai ji ilgus metus pirmininkavo Lietuvos geologų sąjungos etikos komisijai ir

aktyviai reaguodavo į moksliniuose straipsniuose pastebėtus netikslumus ar atsainumą. Būtent ji pateikė siūlymus dėl duomenų citavimo, siekdama, kad skaitytojas gautų tikslią informaciją apie pirminius šaltinius, o ne jų perpasakojimą, kad skaidriai, nurodant jų autorius, būtų operuojama laboratorinių tyrimų duomenimis. O. Kondratienė buvo nepamainoma TSRS MA Paleontologijos draugijos Lietuvos skyriaus sekretorė, o 1990-aisiais, susikūrus Baltijos šalių stratigrafijos asociacijai, ji vadovavo kvartero sekcijai.

Taip atsitiko, kad ir politikoje sulaukiau Onutės pagalbos. Kviestas stoti į 1993-iaisiais susikūrusią TS-LKD partiją ir gavęs stojimo anketą, negalėjau jos pražudyti, nors stoti nežadėjau. Kaip ir mano tėvas, šalinausi bet kokios partinės priklausomybės. Tą anketą atidaviau Onutei, kuri vėliau ne kartą man primindavo, kad užkroviau jai dar ir politikos naštą. Aš žinau, kad tikrai neapsirikau, nes ji nuoširdžiai kiek galėjo darbavosi Tėvynės labui. Pacituosiu keletą žodžių, kuriuos maloniai sutiko parašyti

O. Kondratienė prie darbo stalo
O. Kondratienė at the work place

ponia R. Kiršienė: „Onutė aš pažinojau, kaip be galo šviesią asmenybę, didelę patriotę. Ji visada aktyviai dalyvaudavo rinkimų kampanijoje, rinkdavo parašus, buvo rinkimų komisijos narė ar stebėtoja. Ji buvo ypač pareiginga, o duotas pažadas garantuotai buvo ištesimas. Onutė turėjo tvirtą savo nuomonę ir įsitikinimus ir nemėgo daugžodžiauti, o jei jau ką nors pasakydavo, tai taikliai ir visada laikydavosi žodžio. Ji buvo aktyvi metraštininkė, daug metų fiksavo mūsų skyriuje vykusius renginius ir įvykius. Labai smagu buvo padiskutuoti su ja įvairiais klausimais. Švenčiant Baltijos kelio metines, radijo darbuotojai paprašė rekomenduoti žmogų, kuris jame dalyvavo ir galėtų įdomiai apie tai papasakoti. Ir aš pirmiausia pagalvojau apie mūsų gerbiamą Onutę. Paskambinau jai ir, nors tuo metu buvo sode, greitai susiruošė ir sutartą valandą buvo Katedros aikštėje. Interviu su Onute buvo bene gražiausias visos šventės akcentas.“

Į mano prašymą prisiminti savo mamą nuoširdžiai atsiliepė Onutės duktė Viktorija,

Onutė – etnografinio ansamblio „Apynys“ dalyvė: Rumšiškėse (A) ir Egipte (B)

Onutė – participant of the ethnographic ensemble “Apynys”: in Rumšiškės (A) and Egypt (B)

man vis dar Viktutė, kuri kartu su mano dukra Onute kažkada bėgiojo aspirantų bendrabučio koridoriais. „Mamos tėvų namai buvo netoli Ukmergės, prie pat Šventosios upės, tarp miškų. 1940 m., kai užėjo rusai, mamai buvo devyneri, taigi savo akimis matė rusų žiaurumus ir karo baisybes. Pokariu, eidama iš gimnazijos namo, miesto aikštėje matydavo gulinčius nukankintų partizanų kūnus, tarp kurių buvo ir pažįstamų. O namuose nuolat kažin ko ieškodavo ginkluoti sribai arba pildyti maisto atsargų užsukdavo partizanai.

Pirmoji mamos meilė buvo jos brolio draugas istorikas Vytautas, septyneriais metais už ją vyresnis, – pats geriausias ir gražiausias vaikas pasaulyje. Tėvai davė sutikimą tuoktis ir pora susižadėjo. Bet vieną dieną atėjęs Vytautas atsiveikino ir išėjo į mišką pas partizanus. Tuo metu mamai buvo septyniolika. Ji visą gyvenimą saugojo jo nuotraukėlę ir kasmet per Vėlinės važiuodavo į partizanų kapus uždegti žvakelės ant jo kapo.

Visa mamos giminė sovietų laikais švėsdavo Vasario 16-ąją. Tą dieną buvo gimusi mamos mama Marijona Zinkevičienė. Senelė giminėje buvo didžiausias autoritetas – jos žodis buvo paskutinis ir šventas. Per Kalėdas ji visada važiuodavo į bažnyčią. Susiruošusią į autobusą, ją su didžiausiu malonumu automobiliu nuveždavo pats dėdė Zigmas ar mano tėvukas. Matydami, kokią pagarbą savo motinos tikėjimui rodo mano mama ir dėdė Zigmas, mes su broliu (sovietiniai spaliukai ir pionieriai) Dievo buvimu nė neabejojome.

Namuose mama su tėvu nuolat kalbėdavosi apie kvartero stratigrafiją ir galines morenas. Buvo užsiėmę vienas kitu ir savo niekada nesibaigiančiais darbais. Draugų turėjo begales, mėgo geras kompanijas, keliones, grybavimą. Mama lankė daugybę kursų: kulinarijos, siuvimo, mezgimo, pynimo, aukštosios matematikos, esperanto, ji turėjo stendinio šaudymo diplomą, domėjosi archeologija ir lankė etnografinį ansamblį.

Mes, vaikai – Laimutis ir aš, norėdavome daugiau mamos dėmesio, todėl nuolat zyzdavome ir stumdydavomės. Labiausiai nepatikdavo, kai iš Kijevo ar Minsko atvažiuodavo

pagyvenę, akiniuoti, rusiškai kalbantys dėdulės ir susėdę už stalo kartu su mama visą dieną studijuodavo kažkokius brėžinius ir diagramas, kitaip sakant, atimdavo iš mūsų mamą. Kartą, neapsikentę, kad reikia taip ilgai sėdėti galiniame kambaryje, katinui prie uodegos pririšome didžiules išklerusias žirkles ir paleidome į svetainę. Šis baisiai persigandęs rėkdamas šoko ant brėžiniais nukloto stalo, kurie kartu su kavos puodeliais netrukus jau skraidė ore. Kai jį pagavo ir išlaisvino nuo žirklių, mama iš nusivylimo apsiverkė ir atsiprašinėjo dėl savo nedorų vaikų, o svečiai ją visaip ramino, stengdamiesi nesijuokti, kad neprarastų orumo.

Mama nepraleido nė vieno Sąjūdžio mitingo. 1991 m. sausio mėnesį naktimis budėjo prie Televizijos bokšto, apsivilkusi kandžių suniokotą seną palatą, nes gerų kailinių gaila, jei papultų po tanku, bei užsimaukšlinusi dvi megztas beretes, kad nuo šuvių garso nenukentėtų ausų būgneliai. Nešdavosi didžiausią sumuštinį, kavos ir arbatos termosų pilną krepšį.

Mama labiausiai už viską pasaulyje mylėjo savo vyrą, o didžiausiais autoritetais jai buvo mama Marijona, brolis Zigmas ir Vytautas Landsbergis. Begaliniu dėmesiu, rūpesčiu ir meile ji apdalijo mano ir brolio Laimučio atžalas – Agnę, Onutę ir Reginutę, – niekada neatsisakydavo prižiūrėti ir beveik nesijaudindavo dėl išpaišytų sienų ar sudraskytų knygų, o kai jos suaugo, domėjosi jų gyvenimais ir pasiekimais.“

Onutės svetingų namų šiluma svečių apgaubdavo nuo pat durų. Kai į Vilnių su pilnais portfeliais Kazachstano rūdinių uolienu atvažiuodavo mano bendrakursis Pranciškus Raudonis, po aspirantūros likęs dirbti akademinio darbo Maskvoje, mielai apsistodavo Onutės ir Alfonso namuose. Kokie įdomūs būdavo vakarai iki išnaktų diskutuojant įvairiais klausimais, ragaujant Alfonso „lašelius“, užkandant Onutės marinuotais grybukais ar ką tik iškeptu varškės pyragu!

Ačiū Rūtai ir Viktorijai už prisiminimus, nuspalvinius daugiabruaunį Onutės kristalą.

Vytautas Narbutas